

YEMEN SİYASETİNDE HUSİLER VE KIZILDENİZ'DEKİ SALDIRILARIN YANSIMALARI

MUHAMMED HÜSEYİN MERCAN

SETA | ANALİZ

OCAK 2024 · SAYI 402

YEMEN SİYASETİNDE HUSİLER VE KIZILDENİZ'DEKİ SALDIRILARIN YANSIMALARI

MUHAMMED HÜSEYİN MERCAN

COPYRIGHT © 2024

Bu yayının tüm hakları Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları (SETA) Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik [fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.] yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Bu yayındaki fikirler tamamen yazarına aittir ve SETA Vakfı'nın yayın politikasını yansıtmayabilir.

SETA Yayınları

ISBN: 978-625-6583-18-4

Uygulama: Said Demirtaş

Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE

Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43

34050 Eyüpsultan İstanbul TÜRKİYE

Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 410

Washington D.C., 20036 USA

Tel: 202 223 98 85 | Faks: 202 223 60 99

www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Berlin

Kronenstraße 1, 10117 Berlin GERMANY

berlin@setav.org

SETA | Brüksel

Avenue des Arts 6, 1000 Bruxelles BELGIUM

Tel: +32 2 313 39 41

İÇİNDEKİLER

ÖZET	7
GİRİŞ	8
HUSİLERİN YEMEN SİYASETİNDE YÜKSELİŞİ	9
HUSİLERİN HİZBULLAHLAŞMA STRATEJİSİ	11
HUSİLERİN GEMİLERE SALDIRMASININ ANLAMI	12
HUSİ SALDIRILARININ BÖLGESEL VE KÜRESEL YANSIMALARI	13
SONUÇ	15

YAZAR HAKKINDA

MUHAMMED HÜSEYİN MERCAN

2017’de İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler programında “İslami Hareketin Kurumsallaşma Sorunu Işığında Müslüman Kardeşler Teşkilatı” başlıklı tez çalışması ile doktora derecesini aldı. Halihazırda Marmara Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde öğretim üyesi görev yapan Mercan; Ortadoğu siyaseti, İslami hareketler ve Türk dış politikası üzerine çalışmalar yapmaktadır. Bu alanda ulusal ve uluslararası düzeyde çeşitli akademik makaleler kaleme alan Mercan’ın *Suriye: Rejim ve Dış Politika* ve *Müslüman Kardeşler’in Yükselişi ve Düşüşü* başlıklı iki kitabı ile *Transformation of the Muslim World in the 21st Century*, *Orta Doğu’nun Ekonomi Politikası* (Taha Eğri ile) ve *Arap Ayaklanmalarını Yeniden Düşünmek* (Mesut Özcan ile) başlıklarını taşıyan derleme kitapları bulunmaktadır. Mercan İngilizce, Arapça ve temel düzeyde İbranice bilmektedir.

ÖZET

Bu analiz Husilerin Yemen'de kontrolü ele geçirecek düzeyde güçlü bir aktör haline gelme sürecini dini, siyasi ve toplumsal referansları göz önünde bulundurarak incelemekte ve akabinde Kızıldeniz'deki saldırıların bölgesel ve küresel yansımaları üzerine bir projeksiyon sunmayı amaçlamaktadır.

Yemen'deki Husilerin, Aksa Tufanı Operasyonu'nun ardından Gazze direnişine destek vermek üzere Babülmendep Boğazı ve Kızıldeniz rotasını kullanarak İsrail'e giden gemilere başlattıkları saldırılar küresel siyasette büyük bir yankı uyandırdı. Uluslararası toplumun odağının Gazze'deki soykırıma yöneldiği bir dönemde, uluslararası deniz taşımacılığı ve küresel ekonomiyi olumsuz etkilemesi kuvvetle muhtemel bir eylemin 19 Kasım'da ilk geminin ele geçirilmesiyle gerçekleşmesi ve Husilerin benzer saldırılara devam etmesi bölgesel ve küresel siyasete/ekonomiyeye dair endişeli bir sürece kapı araladı. Dünya üzerindeki deniz taşımacılığının yaklaşık yüzde 12'sinin Kızıldeniz ve Süveyş Kanalı hattından geçmesi, bölgede ortaya çıkacak güvenlik risklerinin hem maliyetlerin artmasına hem de tedarik zincirinin zayıflamasına yol açacağı öngörülmektedir. ABD'nin öncülüğünde oluşturulan uluslararası koalisyon tam da saldırıların muhtemel olumsuz etkileri nedeniyle Husileri saldırılardan vazgeçirmek için bir inisiyatif alma yolunu seçti. ABD ve İngiltere'nin 12 Ocak'ta Yemen'deki bazı Husi mevzilerini vurması saldırılara karşı caydırıcı bir mesaj şeklinde nitelendirildi. Husi yetkililerinin Yemen'deki hedeflere yönelik saldırılar karşısında kararlı bir duruş sergilemeye devam edeceklerini duyurmaları, Aksa Tufanı sonrasında savaşın genişleme potansiyeline dair tartışmaları da yeniden alevlendirdi.

2015'ten beri başkent Sana'yı kontrolü altında tutan Husiler, İran'ın desteği sayesinde Arap Yarımadası ve Aden Körfezi bölgesinde dikkate alınması gereken bir askeri güce dönüşmüş durumdadır. Bu bağlamda Kızıldeniz'deki saldırıların mahiyeti kadar Husilerin Yemen siyasetindeki yükseliş seyri ve gündemlerinin de ayrıca ele alınması gerekmektedir. Bu analiz Husilerin Yemen'de kontrolü ele geçirecek düzeyde güçlü bir aktör haline gelme sürecini dini, siyasi ve toplumsal referansları göz önünde bulundurarak incelemekte ve akabinde Kızıldeniz'deki saldırıların bölgesel ve küresel yansımaları üzerine bir projeksiyon sunmayı amaçlamaktadır.

GİRİŞ

19 Kasım'da Yemen'deki Husi güçlerinin Kızıldeniz'in güneyinde İsrail'e giden ve İngiltere'ye ait olduğu bildirilen bir kargo gemisine el koymasının ardından dikkatler bir anda Babülmendep Boğazı ve Kızıldeniz'e yöneldi. Bölge uluslararası deniz taşımacılığında önemli rotaların başında geldiğinden burada yaşanacak aksaklıklar ya da oluşacak güvenlik riskleri, küresel ticaret ve tedarik zincirini derinden sarsma potansiyelinden ötürü Husilerin gemiyi rotasını değiştirerek Yemen sahiline çekmesi elbette sıradan bir olay değildi. Umulmadık bir zamanda ve şekilde gerçekleşen bu eylem, bölgede yeni bir krize kapı aralarken Husilerin bu süreçte benzer saldırıları tekrarlama ihtimali Aden Körfezi, Babülmendep ve Kızıldeniz ekseninde gerilimin tırmanması ve savaş çanlarının çalınması anlamına gelecektir.

Husilerin, İsrail'in Gazze'de işlediği soykırım nedeniyle Filistin direnişine desteğini göstermek ve Siyonist yönetime zarar vermek maksadıyla baş-

lattığı saldırılar, Aksa Tufanı Operasyonu sonrasında bölgesel ve küresel siyasi dengeleri sarsan en önemli gelişmeydi. 7 Ekim'in ardından uluslararası arenada savaşın Gazze ile sınırlı kalmayarak İsrail-Hizbullah hattına sıçraması gündemdeydi. Gerek İsraili yetkililerin gerekse uluslararası aktörlerin İran ve Hizbullah'a savaşın seyrinin genişlemesine yönelik bir "hata" yapmamaları konusunda açık mesajları vardı. Hatta ABD'nin USS Gerald R. Ford ve Dwight D. Eisenhower uçak gemilerini Akdeniz'e göndermesi, İsrail'in Gazze saldırılarının ardından savaşın yayılmasını engellemeye yönelik ön alıcı bir hamle niteliğindedi. Benzer şekilde İngiltere'nin İsrail'i desteklemek üzere Akdeniz'e gemi gönderme kararı da Aksa Tufanı sonrasında bölgede oluşabilecek hızlı sistemik bir kırılmanın engellenmesi ve gelişmelerin kontrol altında tutulabilmesine dair bir girişimdi.

Gazze'de katliamların şiddetinin günden güne arttığı ve İsrail-Hizbullah arasında 2006 Temmuz Savaşı sonrasında belirlenen angajman kuralları çerçevesinde sınırlı çatışmaların sürdüğü ve her iki taraf açısından da ilgili makamlara örtülü mesajların verildiği bu süreçte Husilerin müdahalesi gelişmelerin seyrini değiştirdi. Babülmendep Boğazı'nda oluşacak her türlü riskin sadece siyasi bir alanla sınırlı kalmayacak oluşu, başta ABD olmak üzere birçok küresel ve bölgesel aktör için yeni güvenlik parametreleri ve stratejileri belirlenmesi anlamına gelmektedir. Dünya deniz ticareti taşımacılığının yaklaşık yüzde 12'sinin gerçekleştiği bir bölgede oluşan riskler küresel ekonomiyi sarsma potansiyelini haizdir.

2015'ten itibaren Yemen topraklarının önemli bir kısmında kontrolü ele geçiren Husiler, uzun süredir bölgesel ve küresel sisteme entegre olabilmek için bir meşruiyet arayışındadır. Aksa Tufanı'nın oluşturduğu yeni zeminde meydana gelen fırsat boşluğundan yararlanmak isteyen Husiler, gerçekleştirdikleri saldırılarla Filistin direnişine destek bağlamında bir manevra

alanı oluşturmayı başarmıştır. Bu çerçevede siyasal ve ekonomik yansımaları oldukça farklı sonuçlara evrilebilecek saldırıların Husiler açısından ifade ettiği anlam ve bu saldırıların bölgenin temel dinamikleri nasıl şekillendireceğinin tahlili oldukça elzemdir. Ayrıca Husilerin mevcut stratejisinin Aksa Tufanı sonrasında oluşan yeni statükoda nereye tekabül ettiği ve küresel aktörlerin ne tür bir pozisyon alacağı da sürecin anlamlandırılması bakımından oldukça önemlidir.

HUSİLERİN YEMEN SİYASETİNDE YÜKSELİŞİ

Husi hareketi, Yemen'in Saada kentinde Bedreddin Husi liderliğinde gelişip güçlenen ve 1990'lardan itibaren ülke siyasetinde etkisini artıran özellikle 2014'ten itibaren İran'ın verdiği açıktan destekle ülkede kontrolü büyük oranda elinde bulunduran dini ve siyasi bir yapıdır. Saada bölgesinin önemli simalarından olan Bedreddin Husi, dini kimliği ve üstlendiği misyonla çevresinde bir kitle oluşturmaya çalışmış ve toplumsal alanda yürüttüğü faaliyetlerini siyasi alana taşıyarak Yemen'in istikrarlaşmasında başat rol oynayan aktörlerden birine dönüşmüştür. Özellikle 2011'deki halk devriminin ardından Husilerin demokratikleşme sürecini akamete uğratmak için ciddi bir çaba sarf ettikleri bilinmektedir. Çok uzun süredir birçok yapısal sorunla boğuşan Yemen'in normalleşme sürecine girdiği bir dönemde Husilerin mazot fiyatlarındaki artış, ekonomik sorunlar ve geçiş sürecindeki aksaklıklar gibi konular üzerinden organize ettiği protestolar, sivil yönetimin zarar görmesine ve sistem içi ihtilafların çoğalmasına kapı aralamıştır. Ayrıca bu dönemde Husiler, devrik devlet başkanı Ali Abdullah Salih ile yaptıkları ittifakla başkent Sana'yı ele geçirecek şekilde iç savaşın patlak vermesine neden olmuştur.

Bedreddin Husi'nin Yemen'deki dengeleri kökten değiştiren bir yapı meydana getirmesinde

en önemli kırılma "imamet" in mahiyeti hususunda ülkedeki diğer önde gelen Zeydi alimlere muhalefetiyle ortaya çıkmıştır. Ülkedeki Zeydi alimlerin başı olan Mecdüddin Müeyyedi diğer alimlerin de onayladığı bir fetva yayımlayarak değişen koşullar nedeniyle imamet konusunda nesep şartının artık geçerli olmadığı, Hz. Hasan ya da Hz. Hüseyin'in soyundan gelmeyecek birinin de uygun nitelikleri haiz olması halinde imam (kanun koyucu yönetici) olabileceğini ifade etmiştir. Bedreddin Husi'nin bu fetvayı şiddetli bir şekilde reddetmesi ülkede Zeydi alimler ile Husiler arasında bir kopuşa sebebiyet vermiştir. Bedreddin Husi, Ehl-i Sünnet çizgisine daha yakın sayılan klasik Zeydi anlayıştan ziyade On İki İmam inancını benimseyen ve Caferilik akaidine yakın Carudiyye yolunu benimseyen bir alimdir. Müeyyedi ve diğer alimlerin fetvası sonrasında artan anlaşmazlık sadece Zeydilik arasında kelami bir ayrışmaya değil aynı zamanda Bedreddin Husi'nin İran'a yakınlaşmasını tetikleyerek siyasi bir kaymaya da yol açmıştır. Bu sürecin sonunda İran'dan aldığı destekle daha bağımsız hareket etmeye başlayan Bedreddin Husi, kurduğu İnanan Gençler (Şebab Mü'min) yapılanmasıyla başta Saada olmak üzere ülkenin birçok bölgesinde itikadi ve siyasi bağlamda klasik Zeydilik ile taban tabana zıt bir strateji takip etmeye başlamıştır.

Husilerin mevcut stratejisinin Aksa Tufanı sonrasında oluşan yeni statükoda nereye tekabül ettiği ve küresel aktörlerin ne tür bir pozisyon alacağı sürecin anlamlandırılması bakımından oldukça önemlidir.

1980'lerin sonunda ete kemiğe bürünen İnanan Gençler birliği 1990'da aktif hale gelmiştir. Yapının öncelikli misyonu Carudiyye

zemininde Zeydi düşüncüyü yayma ve mensuplarının farklı veçhelerle donanımını artırması olmuştur. Bununla birlikte aynı yıl içinde Ali Abdullah Salih kontrolünde Yemen'in birleşmesi ise ülke siyasetinde yeni bir süreci başlatmıştır. Çok partili hayatın uygulanmasına yönelik olumlu adımların atılmasıyla Bedreddin Husi'nin direktifi doğrultusunda Hak Partisi (Hizb el-Hak) kurulmuştur. Husiler üzerine yapılan çalışmalarda İnanan Gençler yapısının partiye dönüştüğü ya da partinin müstakil bir şekilde kurulup İnanan Gençler yapısının oraya entegre olduğu yönünde farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Partinin liderliğini üstlenen, hareketin kurucusu ve ruhani lideri Husi'nin oğlu Hüseyin Bedreddin Husi daha aktif bir siyasi strateji izleyerek kendi etrafında sadık ve kalabalık bir kitle oluşturmaya çalışmıştır.¹

Hüseyin Husi, Hak Partisi'ni ülkedeki Zeydi nüfusun ana temsilcisi haline getirmeye çalışsa da İran'a yakınlık ve ana akım Zeydi alimlerle hareketin düşüncesindeki farklılıklar partinin etki alanının sınırlı kalmasına yol açmıştır. 1993 ve 1997'deki seçimlerde Saada bölgesinden Meclise girmeyi başaran Hüseyin Husi özellikle Yemen'deki Müslüman Kardeşler yapılanması olan İslah Partisi'ne yönelik Ali Abdullah Salih'in yürüttüğü baskı siyasetine görece destek vermiştir. İhvan geleneğinin bölgedeki etki alanı ve Sünni akide çerçevesinde geliştirdiği siyasal kapasite düşünüldüğünde Hüseyin Husi için İslah'ın güçlenmesi Yemen siyasetinde Husilerin zayıflaması anlamını taşımıştır. Bu nedenle tıpkı 2014'te Ali Abdullah Salih'in Yemen'e geri dönmeye çalıştığı dönemde Husilerin demokratikleşme sürecine darbe vurmak adına kendisiyle yaptığı pragmatik ittifakta olduğu gibi 1990'ların sonunda da İslah'a karşı

iki taraf arasında benzer bir pragmatik iş birliği söz konusu olmuştur.

Hüseyin Husi 2002'den itibaren bir yandan kendi hareketini güçlendirirken bir yandan ise Salih yönetimine karşı ciddi tavır almaya başladı. Pragmatik ittifakın sona ermesi yıllar sürecek bir mücadelenin de başlaması anlamını taşıdı. Husi ilk başlarda yapıyı daha çok kültürel faaliyetler yapan bir şekilde tasarladı. Yaz kampından eğitim çalışmalarına kadar birçok fiziksel ve düşünsel aktivitenin yer aldığı yapı kısa bir süre sonra silahlı bir harekete dönüşmeye başladı. Zaman içinde Hüseyin Husi'nin etrafında toplananların hükümete karşı sert bir tavır almaya başlaması 2004'te ordu birlikleri ile Husi milisleri arasındaki ilk silahlı çatışmanın patlak vermesiyle sonuçlandı.

2004'te Haziran'dan Eylül'e kadar süren çatışmalarda hareketin lideri Hüseyin Husi öldürüldü. Bunun üzerine kısa bir süreliğine yapıyı fiili olarak baba Bedreddin Husi yönetse de akabinde liderliği diğer oğlu Abdülmelik Husi'ye devretti. Yeni liderin kontrolünde Salih yönetimiyle mücadeleyi hızlandıran Husiler 2010'a kadar ordu mensuplarıyla beş kez daha şiddetli çatışmaya girişti. Husilerin Yemen ordusuyla yaptığı altı savaş olarak tanımlanan bu süreç ülkenin yapısal sorunlarının derinleşmesine ve ülkede büyük bir istikrarsızlık ve siyasi otorite sorununun oluşmasına yol açtı.

Husiler ve Yemen ordusu arasında Ağustos 2009'dan Şubat 2010'a kadar devam eden altıncı savaş önceliklere göre en şiddetli ve en fazla zararın verildiği savaştı.² Yaklaşık altı ay boyunca ordu birimlerinin çok sert bir şekilde saldırı gerçekleştirdiği savaşta Suudi Arabistan da süreç

¹ Barak Salmoni, Bryce Loidolt ve Madeleine Wells, *Regime and Periphery in Northern Yemen: The Huthi Phenomenon*, (RAND Corporation, Santa Monica, CA: 2010), s. 94-96.

² Husiler ve Yemen ordusu arasındaki savaşlar hakkında detaylı bilgi için bkz. Christopher Boucek, "War in Saada: From Local Insurrection to National Challenge", *Yemen on the Brink*, ed. Christopher Boucek ve Marina Ottaway, (Carnegie Endowment, Washington D.C.: 2010), s. 50-54; "Devr el-Husiyyin fi'l Meşhed es-Siyasi el-Yemeni ba'de'l Harb es-Sabia' 2014", *Tablil es-Siyasat*, (Merkez Biladi li'd Dirasat ve'l Ebbas el-İstratiyye, 2014).

müdahil olarak Husilere karşı Yemen ordusunun yanında yer aldı. Saada bölgesinin Suud sınırında yer alması, Husilerin sadece Yemen için değil aynı zamanda Suudi Arabistan açısından da güvenlik sorunu teşkil etmesi anlamına gelmekteydi. İran ve Suudi Arabistan arasındaki ilişkinin boyutu dikkate alındığında sınırda Tahran destekli bir silahlı gücün bulunması Riyad yönetimi için kabul edilebilir bir durum değildi. Bu bağlamda çatışmanın seyri Ali Abdullah Salih yönetimi ve Husiler arasındaki mücadeleden Suudi Arabistan ve İran arasındaki bir hesaplaşmaya doğru da evrilmişti.

Arap dünyasında başlayan halk ayaklanmalarının Yemen'e sıçraması ve Ali Abdullah Salih'in görevi bırakması bir taraftan ülkede yapısal değişime olanak tanıyan bir momente dönüşürken diğer taraftan ise ülkenin kırılabilirliği Husiler gibi etkisi ve silahlı güç kapasitesi artan bir yapı için yeni hareket alanının oluşması anlamına gelmişti. Suud destekli Yemen ordusu tarafından 2010'da ciddi şekilde zarara uğratan Husiler, ülkedeki demokratikleşme havasından istifade edip toplumun Salih kadar Suud'a olan kızgınlığından da yararlanarak bir meşruiyet alanı oluşturmaya çalıştı. Devrimin gerçekleşmesiyle hem bir imaj tazelemek isteyen hem de süreci yakından takip ederek kontrolü ele geçirmeyi planlayan Husiler, 2014'te başkent Sana'ya başlattıkları saldırılarla uzun zamandır bekledikleri fırsatı yakaladılar.

HUSİLERİN HİZBULLAHLAŞMA STRATEJİSİ

Salih'in görevi bırakmasının ardından Yemen'in kendine has koşulları nedeniyle geçiş sürecini Başkan Yardımcısı Abdurabbu Mansur Hadi yönetti. Mısır, Tunus ya da Libya'da görülen durumun aksine Yemen'deki geçiş süreci sistem içi ve daha

kontrollü bir şekilde gerçekleşmekteydi. Hem eski rejimin tam manasıyla sistemin ana hatlarından uzaklaşmaması hem de İslah'ın ülkede etki alanını yeniden artırması Husiler için sorun teşkil etmekteydi. Özellikle 2000'lerin sonunda Zeydi alimlerin Husilerin Zeydilik mensubiyetlerini sorgulamaya açması ve Husilerin de Tahran ile yakın ilişkilerinden ötürü araya mesafe koymaları, hareketin geçiş sürecinde yeni bir söylem ve suret benimsemesini zorunlu kıldı. 2004'ten beri orduyla sürdürülen savaşın toplumda bıraktığı olumsuz algı da hareketi norm düzeyinde olmasa da forma yönelik bir değişime itti.

Husiler 2014'te başkent Sana'ya başlattıkları saldırılarla uzun zamandır bekledikleri fırsatı yakaladılar.

Husiler, Yemen siyasetinde daha güçlü yer edinebilmek için bir bakıma Hizbullah'ın Lübnan siyasetinde takip ettiği yolu izlemeye çalıştı. Hareketin kendisini tanımlarken Ensarullah ismini kullanmaya başlaması ve Tahran'ın teşvik ettiği "direniş eksenli" söylemini sahiplenerek bu tanıma atıfla bir söylem benimsemesi, Husilerin Hizbullahvari stratejisinin en temel göstergesidir. Hareketin benimsediği şu temel slogan da direniş bağlamında bir meşruiyet edinme ve konumlanma ihtiyacına işaret etmektedir: "Allahu ekber. Amerika'ya ölüm. İsrail'e ölüm. Lanet Yahudilerin üzerine olsun. Zafer İslam'ındır (Allahu ekber. El-mevt li Amerika. El-mevt li İsrail. El-la'ne ale'l-Yehud. En-nasr li'l-İslam)."

Devrim sonrasında oluşan kırılabilir yapıdan ziyadesiyle istifade etmeye çalışan Husiler, ülke siyaseti üzerinde daha fazla baskı oluşturmaya çalışmış ve demokratikleşme sürecinde gerek Cumhurbaşkanı Hadi gerekse hükümeti zor durumda bırakacak hamleler gerçekleştirmiştir. Özellikle

2014'te artan mazot fiyatları ve derinleşen ekonomik sorunlar nedeniyle kitlesel gösteriler organize eden Husiler, ülke siyasetini kontrol etmek için daha radikal bir adım atıp başkent Sana'ya saldırarak şehrin üçte birini ele geçirmiştir.³

Ali Abdullah Salih özellikle Mısır'daki darbeye sivil yönetimin yıkılması ve geçiş sürecinin sona ermesiyle Suud'dan da destek umarak ülkesine dönüp yönetimi ele geçirme uğraşına girişti. Salih yönetimi ve Husiler 2000'lerin başından 2010'a kadar şiddetli bir şekilde çatıştığı ve hareketin lideri Hüseyin Husi, Salih'in ordusu tarafından öldürüldüğü halde eski iki düşman geçiş sürecini sona erdirmek amacıyla ortak çıkarlar dahilinde yeniden bir araya geldi. 2015'te Husilerin Sana'da tüm kontrolü ele geçirmesi bölge dengeleri açısından da yeni riskler doğuracak bir husustu. Salih ve Abdülmelik Husi arasında geçici ve pragmatik bir ittifak gerçekleşmiş olsa da bu ilişki uzun ömürlü olmadı. İki taraf arasında artan anlaşmazlıkların sonucunda Husiler 2017'de Salih'i öldürdü.⁴

ABD ve Suudi Arabistan tarafından Husilerin gücünü kırmaya yönelik saldırılar düzenlense de bu amaç doğrultusunda muvaffakiyet gösterilemedi. Hatta Suud destekçisi Salih'in öldürülmesi ve Husilerin süreçte kontrolünü pekiştirmesi Riyad yönetimi için büyük bir başarısızlıktı. Başkentini ele geçirilmesinin ardından başlayan iç savaş ülkede son yüzyılda nadir görülen türden insani bir dramın yaşanmasıyla sonuçlandı. Hava sahasının uçuşlara kapatıldığı, dış dünya ile irtibatın büyük oranda kesildiği, yeterli gıda imkanı olmadığından açlıktan ölümlerin başladığı, temiz su ve hijyen eksikliği nedeniyle kolera salgını gibi felaketlerin görüldüğü Yemen tam manasıyla çöküşün eşiğine geldi.

3 "Devr el-Husiyyin fi'l Meşhed es-Siyasi el-Yemeni ba'de'l Harb es-Sabia' 2014".

4 "Ousted Yemen President Ali Abdullah Saleh Killed", Al Jazeera, 10 Aralık 2017.

Ülkeyi yönetme girişimlerine rağmen yılların yapısal sorunlarına⁵ ek olarak Suudi Arabistan ile fiili çatışma hali ve İran desteği Husilerin sadece küresel sistemle değil Arap dünyasıyla bile yeterli düzeyde ilişki geliştirememesini tetikledi. Uluslararası toplum tarafından tanınmayan Husiler, ülke içindeki meşruiyet krizini çözmek ve Arap dünyasında yeni bir konum elde etmek için Aksa Tufanı Operasyonu'nun ardından ciddi bir inisiyatif almaya başladı. Operasyonun ilk günlerinde Gazze direnişinin yanında yer alacaklarını ifade eden Husi yetkilileri bu konuda adım atmaktan imtina etmeyeceklerini tüm dünyaya ilan ettiler. İran ve Hizbullah'ın İsrail'in Gazze'deki soykırımına karşı izlediği siyaset, Husilerin seslerini duyurmalarına ve etkisi daha güçlü olacak bir eylem stratejisini hayata geçirmelerine olanak tanıdı.

HUSİLERİN GEMİLERE SALDIRMASININ ANLAMI

Husilerin Babülmendep ve Kızıldeniz'deki İsrail'e giden gemileri hedef alması elbette Gazze direnişine dair farklı bir hava oluşturması ve küresel alanda yeni bir krizi tetikleyerek İsrail'e destek veren güçlere meydan okuması bakımından önemlidir. Bununla birlikte saldırıların zamanlaması ve mahiyeti aslında hem Husilerin gelecek projeksiyonu hem de bölgesel siyasetin şekillenmesi bakımından önemlidir. Husilerin Yemen gibi stratejik konuma sahip bir ülkeyi 2015'ten beri yönetiyor olmasına rağmen bölgesel ya da küresel alanda bir karşılık bulamaması ise mev-

5 Yemen'de 2011'deki devrim öncesinde siyasal ve toplumsal yapıyı etkileyen ve krizi derinleştiren sorunlara dair detaylı bilgi için bkz. Sarah Phillips, "What Comes Next in Yemen? Al-Qaeda, the Tribes and State-Building", *Yemen on the Brink: A Carnegie Paper Series*, (Carnegie Endowment for International Peace, Washington D.C.: 2010); Muhammed Hüseyin Mercan, "Yapısal Sorunların Gölgesinde Değişim Sancısı: Yemen'de Halk Ayaklanması ve Sonrası", *ADAM Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 1, (2014), s. 21-34.

cut saldırılarda aksiyon almasını hızlandıran bir faktördür. Hizbullah'tan İsrail'e yönelik daha sert bir müdahale beklenirken bunun Husilerden gelmesi beraberinde İran-Hizbullah-Husiler üçgenindeki ilişkilerin boyutuna dair yeni soru işaretlerinin oluşmasına kapı aralamıştır.

Hizbullah Genel Sekreteri Hasan Nasrallah 8 Ekim'den itibaren İsrail ile fiili bir savaşta olduklarını ifade etse de Aksa Tufanı'nın başladığı andan itibaren sürecin genel seyrine bakıldığında durumun tam olarak Nasrallah'ın belirttiği gibi olmadığı görülmektedir. Ayrıca Tahran yönetiminin direnişe destek söylemi üst perdeden dillendirilmesine rağmen İran'ın savaşın parçası olmayacağına yönelik açıklamalar ise krizin patlak verdiği ilk günlerin aksine savaşın genişlemesinin pek mümkün olmayacağı yönünde bir algı meydana getirdi. Bölge siyasetinde ezber bozan yönüyle Aksa Tufanı tüm aktörler için bir sınava dönüşürken bu durum en fazla İran ve Hizbullah üzerinde bir baskı oluşturdu. Yıllardır İsrail'i yok etme hedefi üzerinden direniş vurgusunu yaymaya çalışan İran ve Hizbullah'ın İsrail'in Gazze'ye saldırılarında izlediği kontrollü siyaset Husilere kendilerini ispat etme ve bir meşruiyet alanı oluşturma yolunda fırsat tanıdı.

Filistin direnişine –coğrafi uzaklığına rağmen– fiziki destek veren ve bunu yaparken küresel güçleri rahatsız etmeyi de başaran Husiler, Müslüman dünyada olumlu bir imaj çizmeye başlamıştır. İsrail ve Hizbullah arasındaki 2006 Temmuz Savaşı'nda hem Nasrallah hem de hareketinin oluşturduğu genel atmosfere benzer bir şekilde Husilerin bu süreci tanınma ve meşruiyet kazanma yolunda önemli bir imkan olarak değerlendirdiği gözlemlenmektedir. Aslında Husiler attıkları bu adımla İran'ın başını çektiği direniş ekseninin Aksa Tufanı sınavında hem yükünü hafifletip hem de sorumluluğunu azaltırken aynı zamanda Arap halkları nezdinde de milli duygular üzerinden bir tesir oluşturmaya

çalışmaktadır. Tıpkı Lübnan İç Savaşı sürecinde Hizbullah'ın üstlendiği misyon ve 1989'daki Taif Anlaşması'nın ardından ülkedeki tek silahlı grup olarak İsrail'e karşı ülkenin güvenliğini sağlama şeklinde bir misyon üzerinden elde ettiği mutlak tanınma ve kazanım gibi Husiler de Aksa Tufanı bağlamında benzer bir kazanım elde etmeyi amaçlamaktadır.

HUSİ SALDIRILARININ BÖLGESEL VE KÜRESEL YANSIMALARI

Husilerin 19 Kasım'dan itibaren gerek İsrail topraklarına attığı füzeler gerekse İsrail'e giden gemilere oluşturduğu tehdit, Kızıldeniz ve Süveyş Kanalı hattında uluslararası deniz taşımacılığındaki riskleri artırmaktadır. Son dönemlerde bu rotayı kullanan gemi sayısındaki ciddi azalma uluslararası ticareti ve tedarik zincirini olumsuz etkilemeye başlamıştır. Özellikle bu rota üzerinden taşınan petrol ve doğal gaz miktarı dikkate alındığında sürecin mevcut haliyle ya da daha kötüleşerek devam etmesinin fiyatların artışını tetikleyeceği belirtilmektedir.

Filistin direnişine fiziki destek veren ve bunu yaparken küresel güçleri rahatsız etmeyi de başaran Husiler, Müslüman dünyada olumlu bir imaj çizmeye başlamıştır.

Aksa Tufanı ile Gazze direnişinde yeni bir dönemin kapısının aralanması, bölge üzerinde nüfuz sahibi ana akım güçlerin çok güçlü bir meydan okumayla yüzleşmesini beraberinde getirmiştir. Bölgede sistemik kırılma işaretlerinin gözlemlendiği bu süreçte ABD ve İngiltere'nin

hızlı aksiyon alması ise Basra Körfezi, Umman Denizi, Aden Körfezi ve Kızıldeniz hattındaki geleneksel etkinliklerini koruma reflekslerinin bir göstergesidir. Ayrıca Gazze'deki soykırıma sessiz kalmaları ve İsrail'e destek vermeyi sürdürmeleri nedeniyle kendi toplumları nezdinde ciddi itibar kaybeden Amerikan ve İngiliz yönetimleri, Husilerin saldırılarına karşı verdikleri hızlı tepkiyle yeni bir alan açmaya ve odağı Gazze'den Kızıldeniz'e kaydırmaya çalışmaktadır.

ABD ve İngiltere'nin Husilere ait hedefleri vurması ve bunun bir mesaj olarak anlaşılması gerektiğini iki devletin de vurgulaması, bir yandan muhtemel riskler nedeniyle bu iki ülkenin Yemen'e savaş açmaya gönüllü olmadıklarına diğer yandan da bölgedeki saldırıların siyasi ve ekonomik sonuçlarının daha ağır bir faturaya dönüşmesini engellemeye çalıştıklarına işaret etmektedir. Olası bir savaş halinde Yemen halkının Husiler karşıtı bir pozisyon mu alacağı yoksa etnik ve geleneksel bağlar nedeniyle yabancı düşmana karşı ortak bir duruş mu sergileyeceği bilinmemektedir. Ayrıca İran'ın Yemen'e yönelik askeri bir müdahalede en önemli vekillerinden birini gözden çıkarıp çıkarmayacağı da halihazırda öngörülmesi zor bir husustur. Husilerin elindeki asker ve silah gücü göz önünde bulundurulduğunda Yemen'e başlatılacak bir operasyonun Suudi Arabistan, Umman, Birleşik Arap Emirlikleri ve Katar'ı da olumsuz etkilemesi ve hatta bu bölgenin ciddi bir güvenlik riskiyle karşı karşıya gelmesi ihtimal dahilindedir.

Kızıldeniz'deki saldırıların maliyeti günden güne artmasına rağmen hem bölgenin stratejik öneminin göz ardı edilememesi hem de olası bir müdahalenin daha ağır bedeller ödenmesine yol açma riski, küresel ve bölgesel aktörlerin gelişmeler karşısında net bir tavır gösterememesinin başlıca sebeplerindendir. Örneğin mevcut rotayı kullanan gemilerin Ümit Burnu'na yönelmesi Süveyş Kanalı'ndan günlük geçen gemi sayısı-

nın azalması anlamına geleceğinden bu durum Mısır hazinesine giren geliri de doğrudan ve olumsuz bir şekilde etkileyecektir. 2021'de Ever Given isimli geminin bir kaza sonucu Süveyş Kanalı'nı tıkaması nedeniyle gemi trafiğinin altı gün boyunca durması Mısır için ciddi bir kayba neden olmuştur. Mısır'ın günlük kaybının 12-15 milyon dolar arasında bir rakama tekbül ettiği açıklanmıştır.⁶ Benzer şekilde kanalın bir hafta kapalı kalmasının küresel ekonomiye maliyetinin milyarlarca dolar olduğu yönünde hesaplamalar da söz konusudur.⁷ Mısır'ın kanal gelirlerini etkilediği bilinmesine rağmen Husilerin Gazze direnişi üzerinden başlattığı saldırılara nasıl yaklaşması gerektiği hususunda Kahire yönetimi bir belirsizliğe sürüklenmektedir. Kahire yönetiminin Husilere karşı bir pozisyon alması durumunda başta kendi toplumu olmak üzere Arap dünyasında ciddi bir tepki görmesi muhtemeldir. Bu konuda sessiz kalınması ise Mısır'ın bir süre sonra hem daha büyük ekonomik kayıpla yüzleşmesi hem de ABD ve İngiltere gibi devletlerin baskısına maruz kalması ihtimallerini gündeme getirecektir.

Husilerin saldırıları sonrasında uluslararası ticaret, tedarik zinciri, başta enerji sektörü olmak üzere çeşitli kalemlerde küresel fiyat artışlarının yaşanması, savaş alanının genişlemesi ve siyasi kırılmalıkların artması gibi konular tartışma gündemine gelen temel başlıklardır. Aksa Tufanı'nın ardından hassaslaşan dengeler nedeniyle Babül-mendep ve Kızıldeniz'deki saldırılar bölgesel istikrarın sarsılacağına dair emareleri bünyesinde barındırmaktadır. ABD ve İngiltere'nin uluslararası koalisyon aracılığıyla Yemen'i vurmaya devam etmesi ve bu sürecin Afganistan ya da Irak benzeri bir işgal girişimine dönüşme ihtimali ise başta Arap Yarımadası olmak üzere –Afrika Boy-

⁶ "The Cost of the Suez Canal Blockage", BBC News, 28 Mart 2021.

⁷ "Suez Canal Blockage Could Cost \$6 Billion to \$10 Billion in Lost Trade - Allianz", Reuters, 26 Mart 2021.

nuzu da dahil– tüm bölgede sancılı bir sürecin kapısını aralayacaktır.

SONUÇ

Husilerin, Gazze direnişine destek vermek ve İsrail'i zarara uğratmak üzere başlattığı saldırılar tüm dünyada geniş bir yankı uyandırmaya devam etmektedir. Bu saldırıların uluslararası ticaret ve deniz taşımacılığında oluşturduğu olumsuz etki ise artan güvenlik riskleriyle doğru orantılı şekilde ürün fiyatlamalarına da tesir edecektir. Küresel ekonominin son yıllardaki gelişmeler (koronavirüs [Covid-19] salgını, Rusya-Ukrayna savaşı) nedeniyle daraldığı bir dönemde yerküre üzerindeki önemli stratejik bölgelerin başında gelen Aden Körfezi, Babülmendep ve Kızıldeniz'de gerilimin tırmanması hem ekonomik göstergeleri hem de geniş kitleleri olumsuz etkileyecektir. Batı dünyasının İsrail'e baskı yapmak suretiyle Gazze'deki soykırımı durdurmak yerine Yemen'e müdahale seçeneğini masaya yatırması ise muhtemel riskleri artırmakla birlikte Aksa Tufanı sonrasında oluşan Ortadoğu'da sistemik

değişim ihtimalini engellemeye yönelik bir çaba olarak da değerlendirilmektedir.

Husiler, uzun yıllardır bekledikleri fırsatı en iyi şekilde değerlendirmek suretiyle kendilerini önce Arap dünyasına sonra da küresel sisteme tanıtmaya çalışmaktadır. İran ve Hizbullah'a nazaran çok daha aktif bir görünüm sergileyen Husilerin bu stratejisi Yemen'in meşru gücü olabilme yolunda attıkları önemli bir adımdır. Husiler, Hizbullah'ın Lübnan siyasetinde üstlendiği meşru misyon ve uluslararası tanınma sürecine benzer bir amaç gütmektedir. Husiler bu süreçte öncelikle Gazze'ye destek ve İsrail'e saldırıyla temel misyonlarına uygun davrandıklarını Arap ve Müslüman toplumlarına göstermeyi amaçlamaktadır. İkinci olarak ise On İki İmam inancına yakınlıkları ve İran'dan aldıkları destek nedeniyle aralarında ciddi mesafelerin bulunduğu Yemen halkının gönlünü ve desteğini kazanmaya çalışmaktadır. Son olarak ise küresel ekonomiyi sarsacak ve Batılı güçlerin tepkisini çekecek bir hamle yapma cesareti ve iradesini ortaya koymak suretiyle uluslararası aktörlerle pazarlık için ellerini güçlendirmektedir.

YEMEN SİYASETİNDE HUSİLER VE KIZILDENİZ'DEKİ SALDIRILARIN YANSIMALARI

MUHAMMED HÜSEYİN MERCAN

SETA | ANALİZ

Yemen'deki Husilerin, Aksa Tufanı Operasyonu'nun ardından Gazze direnişine destek vermek üzere Babülmendep Boğazı ve Kızıldeniz rotasını kullanarak İsrail'e giden gemilere başlattıkları saldırılar küresel siyasette büyük bir yankı uyandırmıştır. Uluslararası toplumun odağının Gazze'deki soykırıma yöneldiği bir dönemde uluslararası deniz taşımacılığı ve küresel ekonomiyi olumsuz etkilemesi kuvvetle muhtemel bir eylemin 19 Kasım'da ilk geminin ele geçirilmesiyle gerçekleşmesi ve Husilerin benzer saldırılara devam etmesi bölgesel ve küresel siyasete/ekonomiye dair endişeli bir sürece kapı aralamıştır. Dünya üzerindeki deniz taşımacılığının yaklaşık yüzde 12'sinin Kızıldeniz ve Süveyş Kanalı hattından geçmesi nedeniyle bölgede ortaya çıkacak güvenlik risklerinin hem maliyetlerin artmasına hem de tedarik zincirinin zayıflamasına yol açacağı öngörülmektedir.

ABD öncülüğünde oluşturulan uluslararası koalisyon tam da saldırıların muhtemel olumsuz etkileri nedeniyle Husileri saldırılarından vazgeçirmek için bir inisiyatif alma yolunu seçmiştir. ABD ve İngiltere'nin 12 Ocak'ta Yemen'deki bazı Husi mevzilerini vurması saldırılara karşı caydırıcı bir mesaj şeklinde nitelendirilmiştir. Husi yetkililerinin Yemen'deki hedeflere yönelik saldırılar karşısında kararlı bir duruş sergilemeyi sürdüreceklerini duyurmaları ise Aksa Tufanı sonrasında savaşın genişleme potansiyeline dair tartışmaları yeniden alevlendirmiştir. Bu analiz Husilerin Yemen'de kontrolü ele geçirecek düzeyde güçlü bir aktör haline gelme sürecini dini, siyasi ve toplumsal referansları göz önünde bulundurarak incelemekte ve akabinde Kızıldeniz'deki saldırıların bölgesel ve küresel yansımaları üzerine bir projeksiyon sunmayı amaçlamaktadır.

www.setav.org